

museum

Catharineneconvent

HEDENDAAGSE
KUNST

Gold Turkey

Van Carnaval
tot Pasen

Nederlands

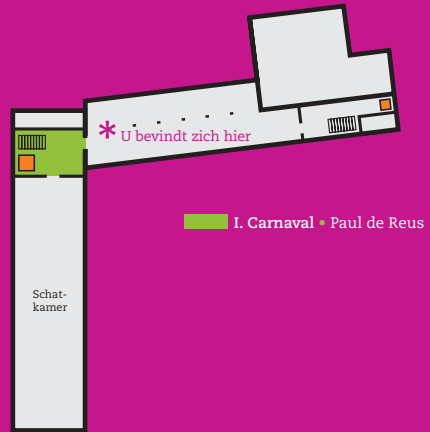

Cold Turkey

Van Carnaval
tot Pasen

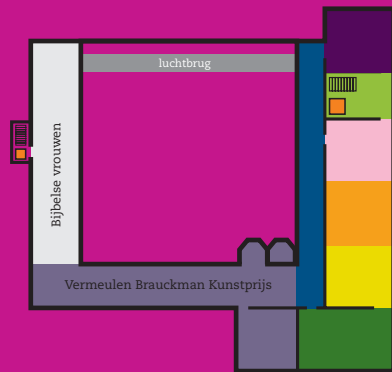

-1 Onderdoorgang

1

Eerste verdieping
Kloostergebouw

- I. Carnaval • Paul de Reus
- II. Aswoensdag • Dieuwke Spaans
- III. Vasten • Wout Herfkens
- IV. Palmzondag • Gijs Assmann
- V. Witte Donderdag • Rini Hurkmans
- VI. Goede Vrijdag • Rinke Nijburg
- VII. Pasen • Erzsébet Baerveldt

 lift

Introductie

De tentoonstelling *Cold Turkey. Van Carnaval tot Pasen* bestaat uit zeven opeenvolgende ruimtes, waarin telkens een fase uit de passietijd centraal staat. Voor iedere ruimte werd een beeldend kunstenaar uitgenodigd om de betekenis van de desbetreffende fase te gebruiken als inspiratiebron voor één of meerdere nieuwe kunstwerken. Vervolgens richtten zij zelf de tentoonstellingsruimtes in. Om de uiteenlopende sferen te benadrukken en bovendien alle

zintuigen van het publiek te prikkelen, worden de kunstwerken in elke tentoonstellingsruimte ondersteund door een passende kleur, geluid en geur. De unieke kunstwerken in *Cold Turkey. Van Carnaval tot Pasen* laten een hedendaagse invulling van eeuwenoude beeldtradities zien. De groep beeldend kunstenaars is er in geslaagd om bekende en onbekende religieuze thema's een treffende actuele lading te geven.

Kleur • Jan Meijering

De kleuren van de regenboog vormen de basis voor het kleurenplan van Jan Meijering (1960). God creëerde na de zondvloed een regenboog aan de hemel, als teken van zijn verbond met de mensheid. Het kleurverloop in de ruimtes volgt de volgorde van de kleuren van de regenboog, van buiten naar binnen.

Geluid • Andries van Rossem

Voor elke ruimte heeft componist Andries van Rossem (1957) een geluidstoon gecomponeerd. Iedere geluidstoon laat Van Rossem aansluiten bij de thematiek van de betreffende ruimte en de invulling daarvan door de bijbehorende kunstenaar.

Geur • Babita Versluis

Geurenspecialist Babita Versluis laat carnaval beginnen met een overvloedige, drukke geur. Deze is opgebouwd uit zeven componenten. Bij iedere ruimte wordt de oorspronkelijke geur van een component ontdaan, zodat er bij Pasen een 'schone' geur overblijft. Als teken dat elke fase van de passieperiode iets goeds herbergt, is de geur continu positief van aard.

De serene geur van een nieuw begin past volgens Versluis niet alleen bij de opstanding, maar geeft de bezoeker ook helderheid en bewustwording mee. Alsof je, misselijk door de overvloed van de huidige maatschappij, langzaam tot inkeer komt om opnieuw geboren te worden.

I. Carnaval
Paul de Reus

Voorafgaand aan de 'magere' veertig dagen vasten voor Pasen vieren katholieken nog één keer feest. Drie dagen lang staat het dagelijks leven op zijn kop. Feestvierders gaan verkleed de straat op en lopen mee in uitbundige optochten. Door de vermomming kan iedereen onherkenbaar en ongestraft gekke dingen doen en verdwijnen sociale ongelijkheden. Eén van de verklaringen voor het woord 'carnaval' legt een relatie tussen dit feest en de ingetogen vasten: carne vale betekent 'vlees vaarwel'. Carnaval is het laatste moment voor de vastentijd waarop vlees gegeten en flink gedronken mag worden. Het feest wordt vooral in de provincies Limburg en Noord-Brabant gevierd.

Bij de beelden en het symbolische licht van Paul de Reus (1963) staat de beleving centraal: uit de duistere kelder gaat men het daglicht tegemoet. De sculpturen met flessen tonen de overvloed tijdens carnaval en het loskomen van de alledaagse werkelijkheid, waardoor je jezelf laat gaan. Door onherkenbaar op te gaan in de mensenmassa, zoals tussen de hoofden op de tekeningen van De Reus, kun je je verliezen maar tegelijk ook openstaan voor het geestelijke ritueel. Wie na dit exces weer langzaam bijkomt, kruipt op naar Aswoensdag. Carnaval is zo de verbinding tussen de overvloed van de wereld en het afzien van het wereldse.

II. Aswoensdag Dieuwke Spaans

*“Gedenk, o mens, dat gij van stof zijt
en tot stof zult weerkeren.”*

Aswoensdag is de dag na carnaval. Katholieke gelovigen laten op deze woensdag in de kerk met as een kruis op hun voorhoofd tekenen, het zogenaamde askruisje. De as is het overblijfsel van verbrande buxustakken, die het jaar daarvoor zijn gebruikt voor de viering van Palmzondag.

Het kleine ritueel wordt uitgevoerd ter bezinning en als uiting van berouw. In de loop der jaren is de oorspronkelijk kerkelijke handeling verbasterd en wordt een askruisje ook door carnavalesvierders zelf aangebracht tijdens de laatste carnavalsnacht. Deze as is echter niet uit de kerk afkomstig, maar uit de volle asbakken in cafés.

Dieuwke Spaans (1973) ontdekte tijdens haar voorbereiding op de tentoonstelling dat Aswoensdag in de beeldende kunst zelden is afgebeeld. As staat symbool voor menselijke gebrekkigheid en sterfelijkheid. Het gebruik ervan herinnert aan de vergankelijkheid van het leven. Tegelijkertijd verwijst as naar vruchtbaarheid.

Hoewel haar werk niet direct aan het geloof refereert, is de symboliek van religie aanwezig. Spaans gebruikt klassieke thema's uit de kunstgeschiedenis, waar zij hedendaagse projecties overheen plaatst. Haar getekende collages zijn door deze gelaagdheid niet eenduidig te lezen. De fascinatie voor dood (vergankelijkheid) en seksualiteit (vruchtbaarheid) die Spaans deelt met de negentiende-eeuwse Symbolisten, neemt in dit werk een vooraanstaande plaats in.

III. Vasten
Wout Herfkens

De periode van de Veertigdagentijd is van oudsher een tijd van inkeer, bezinning en gebed ter voorbereiding op Pasen. Veertig dagen lang wordt er gevast, waarbij men zich niet geheel onthoudt van voedsel, maar wel kleinere porties eet en geen alcohol drinkt. Het met minder toekomen moet aandacht opwekken voor de lijdende medemens.

Hoewel de naam anders doet vermoeden, duurt de vastenperiode in totaal 46 dagen. De zes zondagen worden namelijk niet als vastendag gerekend. De laatste zeven dagen van de Veertigdagentijd worden de Goede Week genoemd. In deze week, vanaf Palmzondag tot Paaszaterdag, herdenkt de kerk het lijden, sterven en verrijzen van Christus.

De vier sculpturen van Wout Herfkens (1962) vertegenwoordigen elk een aspect van de vastenperiode. Herfkens concentreert zich niet op het niet eten, maar op de innerlijke zoektocht die daarop volgt. De lichamelijke reiniging wordt verbeeld door een in doeken gewikkelde figuur. Het loslaten van vooropgezette denkbeelden zien we terug in een hoofd met een gewei van uitstekende handjes. Elk handje is verbonden met een gedachte. Herfkens verwijst naar het dragen van lijden en verlies in een hoofdeloze figuur met een tranenkleed. Het lijden en de troostrijke schoonheid komen samen in een figuur die een verzameling schreeuwende en zingende hoofdjes met zich meedraagt.

IV. Palmzondag Gijs Assmann

Op Palmzondag, de laatste zondag voor Pasen, vieren gelovigen de feestelijke intocht van Christus in Jeruzalem. Zittend op een jonge ezel werd Christus onthaald. Een juichende en met palmtakken wuivende menigte bedekte voor hem de weg met mantels.

Als verwijzing hiernaar worden tijdens de rooms-katholieke kerkdienst 'palmtakken' gewijd; in Nederland vanwege het klimaat meestal vervangen door buxustakjes. De takjes worden daarna thuis achter een kruisbeeld gestoken. In protestantse kerken leggen veel mensen op Palmzondag openbare belijdenis van het geloof af. De kinderen dragen vrolijk gekleurde palmpasestokken versierd met snoep, een broodhaantje en buxustakjes, om daarmee de intocht van Christus te herdenken.

Gijs Assmann (1966) maakt voor Palmzondag geen gebruik van de traditionele weergave van een man op een ezel. Zijn verrijdbare sculptuur *Getuigenis* verwijst juist naar het gebruik van beelden in processies.

Assmanns ruimte bevat daartoe ook een aantal door hem ontworpen banieren met geborduurde woorden. Ze vertonen gelijkenis met rooms-katholieke processievaandels.

Getuigenis is een figuur waarvan de romp bestaat uit een uitvergrote speelkaart. De kaart draagt een hangend smartvol hoofd en is voorzien van driedimensionale ledematen. De platte romp bevat aan weerszijden reliëfs, die de tegenpolen 'smart' en 'glorie' visualiseren. Als twee zijden van een medaille verbindt Assmann deze uitersten met elkaar in één personage.

V. Witte Donderdag
Rini Hurkmans

Witte Donderdag herdenkt zowel het Laatste Avondmaal van Jezus en zijn apostelen als de Seideravond, een onderdeel van het joodse Pascha. Dit feest van ongedesemde broden wordt gevierd ter herinnering aan de uittocht uit Egypte, de bevrijding uit de slavernij. Aan de vooravond van Jezus' kruisdood krijgt dit paasmaal een bijzondere betekenis, omdat Jezus toen de avondmaalsviering instelde zoals die nu nog in de kerk gevierd wordt. Na de maaltijd ging Jezus met zijn apostelen naar de Olijfberg om te bidden en te waken. Hier werd Jezus verraden door Judas en gevangengenomen. De term 'Witte Donderdag' verwijst naar de gewoonte om alle beelden in de rooms-katholieke kerk met een wit kleed te bedekken. Wit staat voor 'goed', 'vreugdevol' en 'zuiver'.

De film *The Flavor of Salt* van Rini Hurkmans laat de omslag zien van vriendschap (verwachtingen) en blijdschap naar ongeloof, desillusie (verdriet) en eenzaamheid door verraad. Een dergelijke omslag doet zich vaak voor binnen het menselijk bestaan. Dit heeft veel gevolgen gehad voor het verloop van de geschiedenis van de mensheid. Hurkmans vindt dat deze thematiek op een prachtige manier is beschreven in het Nieuwe Testament in het verhaal over de gebeurtenissen op de donderdag voor Pasen. *The Flavor of Salt* is dan ook geïnspireerd door deze dag.

VI. Goede Vrijdag
Rinke Nijburg

Op Goede Vrijdag staan het lijden en sterven van Christus centraal. Deze droevigste dag van het kerkelijk jaar wordt toch 'Goede' Vrijdag genoemd. Christus stierf om ieder mens van zijn zonden te verlossen, waarmee zijn dood dus niet voor niets is geweest.

Op zijn sterfdag liep Christus een weg dwars door Jeruzalem heen, tot aan Golgotha waar hij uiteindelijk gekruisigd werd: de kruisweg. In de rooms-katholieke kerk bevindt zich meestal een serie kunstwerken die deze lijdensweg en Christus' dood afbeelden. Tijdens de Goede Vrijdagviering lopen gelovigen langs deze zogenaamde kruiswegstaties door de kerk, waarbij zij de weg door Jeruzalem en Christus' lijden overdenken.

Rinke Nijburg (1964) verbeeldt zeven kruiswegstaties in zeven sobere houtskooltekeningen. Zoals de pelgrim al eeuwenlang zijn pelgrimsroute aflegt en de forens vandaag de dag met de metro reist, toont Nijburg een stervend lichaam dat zich van halte naar halte sleept. Zeven personen, gezien op de blote rug, nemen de plaats van Christus in. Iedere rug is versierd met een tatoeage als een hedendaagse vertaling van de striemen op Christus' rug na zijn geseling. In de ruimte rondom elke betekende rug laat Nijburg scènes zien die ons er aan herinneren dat het leven verder gaat, ook al verkeert iemand in doodsnood.

VII. Pasen
Erzsébet Baerveldt

De tijd dat Christus in het graf lag, herdenken gelovigen op de dag voor Pasen: Stille Zaterdag. Ze brengen de nacht van zaterdag op zondag biddend en wakend door. Tijdens deze paaswake wordt de paaskaars, het licht, opnieuw de kerk binnengedragen, als symbool voor de opgestane Heer. Het is dan ook gebruikelijk om volwassenen en kinderen in deze dienst te dopen.

Pasen is het feest van het licht, het water en de vreugde om Christus' opstanding uit de dood. Dit maakt Pasen voor christenen het belangrijkste feest van het jaar. Pasen valt elk jaar op een andere dag: op de eerste zondag ná de eerste volle maan in de lente.

Erzsébet Baerveldt (1968) toont een moment van Pasen dat bijna nooit is verbeeld. Haar levensgrote bronzen sculptuur laat het tijdstip zien dat Christus net is opgestaan uit zijn graf, maar zich nog aan niemand kenbaar heeft gemaakt.

De verrezen Christusfiguur van Baerveldt is niet triomferend. Christus zit gehurkt met zijn linkerhand voor het gezicht en kijkt naar de polswond op zijn rechterhand. Hij lijkt zich door zijn houding eerder voor de wereld te willen verbergen, dan zijn overwinning op de dood te willen verkondigen. Zijn gelaatsuitdrukking doet vermoeden dat hij onthutst is over zijn opstanding: hij oogt compleet overrompeld door wat hem is overkomen.

Colofon

Cold Turkey. *Van Carnaval tot Pasen*

2.2 | 6.4.2008

Concept en samenstelling

Stichting De Vrienden van Job

Tekst

Karmijn kunstadvies, Roos Stamet-Geurs

Vormgeving

hollandse meesters, Utrecht

Deze tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door de Mondriaan Stichting en het Prins Bernhard Cultuurfonds

© Museum Catharijneconvent Utrecht

Gold Turkey op de TV!

Lux, zondag 23 maart 2008, 23.10 uur op Ned. 2

LUX is een verdiepend magazine op het terrein van religie, kunst, cultuur en samenleving. LUX werpt licht op onvermoede zaken en gaat op zoek naar betekenis. LUX op de late zondagavond, voor het licht uit gaat. Meer info over de serie op www.ikon.nl/lux.

Verwachte tentoonstellingen

- **Met Passie Geschilderd**
Topstukken uit de Gouden Eeuw
26 april - 14 september 2008
- **Allemaal Engelen**
Hedendaagse, oude en die op je schouder
4 oktober 2008 - 25 januari 2009
- **Zin in Kersti!**
De Napolitaanse Kerststal
6 december 2008 - 6 januari 2009
vanaf 18 november the making of...

Museum Catharijneconvent

Schitterend goud en zilver, beelden van heiligen, een spijkerbroek van GSUS, schilderijen van meesters als Rembrandt, videokunst en eeuwenoude manuscripten. Dat en meer is te zien in Museum Catharijneconvent in Utrecht, gevestigd in een voormalig klooster uit de vijftiende eeuw.

Het museum organiseert regelmatig spraakmakende tentoonstellingen, interessante rondleidingen en workshops. Kijk op www.catharijneconvent.nl voor actuele informatie.

Museum Catharijneconvent

Langhe Nieuwstraat 38

3512 PH Utrecht